

Utbildnings- och kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Den professionella orkestermusiken i Sverige (SOU 2006:34)

Kulturrådet har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående utredning. Rådet har valt att utgå från utredningens disposition med undantag av det inledande avsnittet *Kulturrådets utgångspunkter*.

Sammanfattning

Utredningen lämnar ett värdefullt bidrag till beskrivningen av orkesterverksamheten och dess betydelse för mångfalden i det svenska musiklivet. Det är bra att utredningen lyft fram såväl det kulturpolitiska som det konstnärliga perspektivet på verksamheten.

Rådet delar utredningens uppfattning att syftet med och inriktningen på det statliga stödet till orkesterverksamhet bör förtydligas. Från rådets utgångspunkt är det viktigt att det statliga bidraget till orkesterverksamheten utgår från den nationella kulturpolitikens grunder vad gäller främjande av konstnärlig kvalitet och tillgänglighet. Rådet delar uppfattningen om behovet av att öka medborgarnas tillgång till professionell orkesterverksamhet.

Rådet avstyrker utredningens förslag att staten bör formulera särskilda orkesteruppdrag till var och en av orkesterinstitutionerna. Enligt rådets mening bör i stället dialogen med de lokala och regionala huvudmännen utvecklas.

Rådet tillstyrker utredningens förslag att bidrag för samverkan med tonsättare också bör kunna sökas av fria grupper och de orkestrar som inte är en del av det statliga stödsystemet. Rådet har i en särskild skrivelse till regeringen lämnat förslag om detta.

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att den statliga bidragsgivningen till såväl orkestrar som regional musikverksamhet bör bli tydligare och mer transparent.

Kulturrådet avstyrker förslaget om att rådet ska peka ut de orkestrar som ska vara berättigade till orkesterbidrag.

Enligt rådets mening borde det i stället övervägas om de orkestrar och storband som idag finansieras både genom orkesterbidrag och genom länsmusikbidrag fortsättningsvis helt och hållet bör finansieras inom bidraget till regional musikverksamhet. Detta innebär inte att orkesterverksamheten i landet ska minska. Tvärtom. Efter dialog med landsting och regioner bör Kulturrådet kunna föreskriva villkor om att medel ska avsättas för orkesterverksamheten. Rådet anser att en sådan ordning borde kunna bidra till en dynamisk utveckling inom orkesterområdet och till att orkestrarna får en robust och långsiktig finansiering. Med en sådan ordning uppnår man också utredningens förslag om en mer transparent bidragsgivning.

Rådet delar uppfattningen att riktlinjerna för det statliga bidraget till den regionala musikverksamheten bör omarbetas. I samband härmed anser rådet att regeringen bör ange vilken inriktning det statliga bidraget bör syfta till. Rådet delar även utredningens uppfattning att den statliga andelen av det offentliga bidraget till den regionala musikverksamheten bör minska och på sikt inte bör överstiga de regionala och lokala bidragsnivåerna. Rådet avstyrker utredningens förslag om att det statliga bidraget till regional musikverksamhet ska ta sin utgångspunkt i en rent främjande roll.

Rådet förordar att det statliga bidraget till symfoniorkestrarna även fortsättningsvis riktas direkt till institutionerna.

Rådet tillstyrker att de statliga bidragen till Norrlandsoperan och Värmlandsoperan bör samordnas till ett verksamhetsbidrag. Rådet kommer att genomföra detta inför år 2007.

Rådet delar utredningens syn på de fria musikgruppernas och arrangörernas betydelse för den musikaliska mångfalden.

Kulturrådets utgångspunkter

Samverkan mellan central, regional och lokal nivå och den verksamhet som bedrivs inom nätet av kulturinstitutioner utgör en av de viktigaste förutsättningarna för den nationella kulturpolitiken. Stat, landsting och kommuner har ett gemensamt ansvar för att det skall finnas tillgänglighet till kultur i hela landet, men det formella ansvaret för de regionala kulturinstitutionerna vilar på huvudmännen. Statens roll är att verka för ett kulturutbud med bredd och kvalitet i hela landet och att fungera som inspiratör och medverka i initiativ som tas regionalt och lokalt.

Staten bör också ha ambitionen att främja utveckling och förnyelse, bland annat genom att svara mot regionala initiativ. Vidare bör staten bevaka att resursfördelningen blir rimlig mellan konstområden och genrer. Det är också angeläget att diskussioner förs

med huvudmännen om institutionernas uppdrag och inriktning samt hur förnyelse- och utvecklingsarbete kan främjas och stödjas.

Utgångspunkten för Kulturrådets bidragsgivning inom scenkonstområdet, oavsett mottagare, är att verksamheten bedrivs professionellt och håller en hög konstnärlig kvalitet.

Utredningen påpekar att institutionerna, den regionala musikverksamheten och de fria musikgrupperna och arrangörerna tillsammans har bidragit till att den musikaliska mångfalden i det svenska musiklivet ökat kraftigt de senaste decennierna. Kulturrådet delar denna uppfattning. Den regionala musikverksamheten är profilerad utifrån de regionala förutsättningarna, men kan generellt sägas ha stor betydelse för både orkestrar, fria grupper och som stöd för arrangörsledet. Som också framgår av utredningen har kammar- och blåsmusikverksamheten stor betydelse, inte minst som inspiration och förebild, för det lokala musiklivet både på professionell och på amatörnivå. Kulturrådet delar utredningens uppfattning att de orkestrar som helt eller delvis finansieras genom bidraget för den regionala musikverksamheten utgör en viktig del av bredden på orkesterområdet och därför måste betraktas som ett nationellt intresse. Symfoniorkestrarna är en betydelsefull konstnärlig och musikalisk resurs som i ökad utsträckning bör komma hela Sverige till del. Det är viktigt att den resurs som de fria musikgrupperna utgör tas till vara. Slutligen bör den nationella kulturpolitiken stimulera arrangörsverksamhet på alla nivåer.

Utredningen lämnar också olika synpunkter på orkestrarnas organisation och repertoar. Rådet vill i detta sammanhang erinra om principen om armslängds avstånd som under lång tid varit vägledande för den svenska kulturpolitiken. Det handlar bl.a. om att kvalitet förutsätter respekt för den konstnärliga integriteten och den innebär för Kulturrådets del att utgångspunkten bör vara att beslut om den konstnärliga verksamheten och repertoarfrågor ska fattas av institutionerna själva. Samtidigt måste rådet bevaka att det kulturpolitiska syftet med bidragsgivningen tillgodoses. I rådets verksamhet ingår att väga dessa intressen mot varandra. Det är en uppgift som måste fullgöras med stor omsorg och lyhördhet för att inte inskränka den konstnärliga friheten.

Rådet bedömer också att den konstområdesövergripande verksamheten blir allt mer betydelsefull såväl för institutioner som för det fria kulturlivet. Det hade varit värdefullt om också denna aspekt hade belysts i utredningen.

Kulturrådets synpunkter på förslag och slutsatser

7 Avslutande resonemang och slutsatser

Nytt orkesteruppdrag (7.1.1) samt Länsmusiken (7.1.2)

Samtliga orkestrar som ingår i utredningen är av stor betydelse för det regionala och lokala musiklivet i sitt län och en viktig del av den konstnärliga mångfalden i det svenska musiklivet i sin helhet. Kulturrådet har redan idag möjlighet att tillsammans med kommuner och landsting utveckla sådan verksamhet som ligger i linje med de statliga prioriteringarna på musikområdet. Det gäller även utredningens förslag att stärka orkesterverksamheten i norra Sverige samt förstärka stödet till regional samverkan på orkesterområdet. Utgångspunkten för sådana satsningar är, liksom för rådets övriga bidragsgivning, att verksamheten håller en hög konstnärlig kvalitet och att det finns en regional finansiering.

Rådet delar inte utredningens uppfattning att det är Kulturrådet som bör peka ut vilka orkestrar som ska få statligt bidrag. Som framgått tidigare är det rådets strävan att tillsammans med landsting och kommuner främja förutsättningarna för konstnärlig verksamhet genom dialog och samverkan. En viktig utgångspunkt är de regionala och lokala förutsättningarna och prioriteringarna. Ett sådant synsätt är mer ägnat att främja såväl långsiktigheten och stadgan hos redan existerande orkestrar som uppkomsten av nya orkestrar. Det finns färska exempel på hur rådet i dialog med regioner och landsting kan komma överens om att nya orkestrar och ensembler av konstnärligt intresse kan omfattas av statsbidraget till den regionala musikverksamheten.

Utredningen föreslår att samtliga orkestrar som idag har sin verksamhet inom ramen för länsmusikuppdraget på sikt ska omfattas av ett nytt statligt orkesteruppdrag. Mot bakgrund av det nyss sagda anser rådet att det hade varit värt att pröva om man inte kan gå den motsatta vägen, dvs. utgå från bidraget till regional musikverksamhet och slå ihop bidragen till orkesterverksamhet och regional musikverksamhet till ett enda bidrag och låta landstingen efter dialog med Kulturrådet besluta om vilka institutioner som bör få orkesterbidrag. Som framgår ovan innebär det inte att staten frånsäger sig ansvaret för orkester- och ensembleverksamhetens utveckling. Bidragen skulle t.ex. kunna förenas med villkor om hur de ska användas.

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att riktlinjerna för det statliga bidraget till den regionala musikverksamheten är för omfattande och bör förenklas. Rådet avstyrker utredningens förslag att det statliga bidraget till regional musikverksamhet ska ta sin utgångspunkt i en rent främjande roll. Enligt rådets mening är det som nämnts tvärtom av stort värde att behålla flexibiliteten och möjligheten att anpassa den regionala musik-

verksamheten efter regionala förutsättningar, samtidigt som den statliga bidragsgivningen bör ta fasta på utveckling av professionell verksamhet och främjande av konstnärlig kvalitet.

Rådet delar också utredningens åsikt att det statliga bidraget till regional musikverksamhet på sikt inte bör överstiga bidraget från kommuner och landsting. Idag uppgår den genomsnittliga statliga andelen av det offentliga bidraget uppgår till nära 70 %. För övriga konstområden ligger den statliga finansieringsgraden sällan över en tredjedel. Kulturrådet noterar att med utredningens förslag skulle, om anslaget var oförändrat, staten i många fall finansiera en tredjedel av symfoniorkestrarnas offentliga finansiering och mer än hälften av övriga orkestrars. Det finns skäl att analysera om dessa proportioner är de mest ändamålsenliga. En förändring av det statliga bidraget till regional musikverksamhet måste givetvis föregås av dialog med regioner och landsting, där även syftet och inriktningen på de statliga insatserna för den regionala musikverksamheten bör diskuteras.

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att syftet och inriktningen på det statliga stödet till orkesterverksamhet bör klargöras och förtydligas. Detta gäller oavsett om orkestern får ett direkt statligt bidrag eller får bidrag via landstinget. Det bör utformas med utgångspunkt dels från ett medborgarperspektiv, dels utifrån ett konstnärligt utvecklingsperspektiv. Det ska vara möjligt att ta del av professionell orkestermusik i hela landet. Utredningen lämnar en rad förslag till vad ett sådant uppdrag kan innehålla, men har tyvärr inte analyserat vad som borde ligga på den statliga respektive den regionala ansvarsnivån.

Mot den bakgrunden och för att säkerställa förekomsten av symfonimusik i hela Sverige kan det vara befogat att staten även fortsättningsvis specialdestinerar medel för den verksamheten, på samma sätt som för opera- och musikteatrarna. Mot denna bakgrund anser Kulturrådet att det finns skäl som talar för att ett statligt verksamhetsbidrag även fortsättningsvis bör lämnas direkt till symfoniorkestrarna.

I enlighet med vad rådet tidigare anfört i budgetunderlaget för 2006-2008 anser rådet att det finns skäl att överväga att också utreda om Kungliga Filharmoniska Orkestern (KFO) i Stockholm åter bör bli en del av det statliga bidragssystemet inom anslag 28:6. Kulturrådet menar att en sådan förändring inte behöver medföra ökade kostnader vare sig för staten eller för Stockholms läns landsting. Den förutsätter dock en dialog om kostnadsfördelningen mellan staten och landstinget där ansvarsfördelningen för fler verksamheter än KFO diskuteras. Fördelen är att KFO på det sättet skulle vara berättigad att söka andra bidrag hos Kulturrådet och vara med i olika samarbeten.

Rådet kommer att i enlighet med utredningens förslag ge ett samordnat bidrag till operaverksamheten vid Norrlandsoperan och Värmlandsoperan fr.o.m. verksamhetsåret 2007.

Enligt rådets mening kan det diskuteras om inte orkesterinstitutionerna skulle gynnas av en ökad satsning på arrangörsverksamhet. Tyvärr har utredningen inte gjort en sådan analys. Som bidragssystemet är uppbyggt idag är det fullt möjligt att göra en sådan prioritering. Dessutom hade det varit intressant med en diskussion kring hur Svenska Rikskonserters ansvar för spridning av orkestermusik i Sverige skulle kunna utvecklas och konkretiseras.

7.1.3. Det fria musiklivet

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att de fria professionella musikgrupperna och konsertarrangörerna sammantagna utgör ett nödvändigt komplement för musiklivets infrastruktur. Rådet anser också, i likhet med utredningen, att de fria grupperna många gånger står för spets och utvecklingskraft i de olika konstmusikaliska genrerna. Det kan finnas skäl att framhålla att många av musikerna i de fria grupperna är anställda inom institutionerna.

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att en satsning på de fria musikgrupperna är en mycket viktig del av kulturpolitiken på musikområdet. För de 140 fria grupper som fick stöd 2006 stod staten för 90 % av den offentliga finansieringen. Till skillnad från utredningen anser rådet att det finns skäl att undersöka om finansieringsbasen kan breddas.

Enligt rådets bedömning kan medel frigöras inom ramen för anslag 28:6, som på olika sätt kan komma de fria musikgrupperna och arrangörerna till godo. Ett exempel är att rådet i skrivelse till regeringen angående bidrag för samverkan med tonsättare förordat att detta bidrag ska kunna sökas av fria teater-, dans- och musikgrupper, något som också utredningen föreslagit.

Något som däremot inte berörs i utredningen är länsmusikorganisationernas betydelse som arbetsgivare för frilansande musiker, som förmedlare och arrangörer av produktioner med de fria musikgrupperna och som stöd för arrangörsledet. Enligt Kulturrådets nuvarande riktlinjer för statligt bidrag till regional musikverksamhet ingår det i länsmusikens uppdrag att stödja och stimulera arrangörsledet. Regeringen har i prop. 1997/98:1 (sid. 38) uttalat att man vill understryka vikten av att länsmusiken stärker sitt engagemang vad gäller såväl ungdomars musikskapande som nya former av arrangörsskap med inriktning på en ung publik. Enligt rådets bedömning är samverkan mellan länsmusikorganisationerna och arrangörsledet nödvändig. I likhet med utredningen vill också rådet erinra om att regeringen i prop. Kulturpolitik (1996/97:3 sid. 79) uttalade att det är angeläget att även frilansmusiker och fria musiker ses som en resurs i den regionala

musikplaneringen. Det finns ytterligare utvecklingsmöjligheter vad gäller länsmusikens samverkan med fria musikgrupper inom jazz, nutida konstmusik och folkmusik.

Kulturrådets övriga synpunkter

4 Orkestrarna – storlekar, strategier och mål

4.2. Symfoniorkestrarna

Enligt synpunkter som framförts till rådet stämmer inte den bild av publikutvecklingen som utredningen presenterar i avsnitt 4.2.1. Dels omfattar inte underlaget samtliga orkestrar, eftersom varken Sveriges Radios Symfoniorkester eller Kungl. filharmoniska orkestern i Stockholm ingår. Dels medger Kulturrådets statistik, som utredningen bygger på, inte slutsatser av det här slaget. I rapporten ”En del av världen – en ekonomisk analys av Sveriges symfoniorkstrar” som tagits fram på uppdrag av Svensk Scenkonst och Musikaliska Akademien anges att antalet besök på orkesterkonserter ligger stabilt de senaste åren och ökar sett över en längre period. Det är svårt att dra slutsatser när det gäller publiksiffror eftersom de varierar beroende på repertoaren. Det var ett av skälen till att Kulturrådet i samverkan med branschen tog fram *Bokslut för scenkonst*.

6 Om orkestrarnas verksamhet

6.1 Repertoaren

Med utgångspunkt från utredningens bedömning att de svenska orkestrarna generellt sätt spelar en låg andel samtida konstmusik vill rådet erinra om att flertalet orkestrar regelbundet använder sig av möjligheten att söka bidrag för samverkan med tonsättare inom ramen för anslag 28:6.

Rådet kan inte biträda utredningens åsikt att det stora antalet utländska dirigenter i de svenska orkestrarna är ett problem. Inte minst utifrån det uppdrag som regeringen formulerat till Kulturrådet att främja internationellt kulturutbyte är det enligt rådets mening positivt om de svenska orkestrarna är attraktiva även för dirigenter från andra länder. Samtidigt är det viktigt att de dirigenter som utbildas i Sverige får möjlighet till vidareutveckling och fortbildning. Enligt vad som sagts till rådet har antalet svenska dirigenter ökat de senaste decennierna. Eftersom utredningen endast redovisar säsongen 2004-2005 är det inte möjligt att se om så är fallet. Även när det gäller analys av den konstnärliga verksamheten vill rådet gärna erinra om *Bokslut för scenkonst*.

6.2 Musik och jämställdhet

Utredningen har lämnat en intressant beskrivning av orkesterverksamheten också ur ett genusperspektiv och föreslår att orkestrarna ska få ett tydligt ansvar för att arbeta med

jämställdhet. Detta är viktigt och det följer redan av jämställdhetslagen. Här vill rådet peka på att *Bokslut för scenkonst* kan vara ett värdefullt verktyg.

6.3 Musikerna och arbetssituationen

Kulturrådet noterar att arbetstidsuttaget enligt utredningen periodvis är förhållandevis lågt i de stora orkestrarna. Enligt rådets bedömning är det viktigt att all offentligt finansierad verksamhet bedrivs så effektivt och flexibelt som den konstnärliga processen kräver. I detta ligger givetvis att se till att publiken får ut så mycket verksamhet som möjligt. Det är en viktig fråga som bör lösas genom överläggningar mellan arbetsmarknadens parter.

6.5 Spridning

Som rådet tidigare konstaterat är det ur ett medborgarperspektiv viktigt att befolkningen i hela Sverige får möjlighet också att ta del av professionella framföranden av den symfoniska repertoaren. Rådet delar utredningens uppfattning att de mindre orkestrarna turnerar oftare än de större symfoniorkestrarna, även utanför det egna länet. Symfoniorkestrarna är genom sin storlek dyrare att transportera och logera. Enligt rådets bedömning bör man överväga att arrangemang av orkesterkonserter bör kunna innefattas i det statliga bidraget till regional musikverksamhet. Rådet vill också påpeka att såväl TV som radio är värdefulla kanaler för att tillgängliggöra mångfalden i orkesterverksamheten. Detta bör uppmärksammas inför kommande avtalsförhandlingar.

6.5.1 Rikskonserter och orkesterturnéer

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att Svenska Rikskonserter har en central roll för spridningen av orkestermusik i Sverige. Det hade varit intressant med en analys av hur Svenska Rikskonserter kan bidra till att öka tillgängligheten till orkestermusik över hela landet.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Kristina Rennerstedt efter föredragning av Monica Lindqvist. I den slutliga handläggningen har också avdelningschefen Benny Marcel, bitr. avdelningschefen Anita Jonsson, presschefen Per Svenson och handläggaren Helena Salomonson deltagit.

Kristina Rennerstedt

Monica Lindqvist